

Συνέντευξη της Μαρίκας Κοτοπούλη στον Γρηγόρη Στακτόπουλο

Δημήτρης Κόκορης - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Μαρίκα Κοτοπούλη (1887-1954) υπήρξε μία από τις σημαντικότερες Ελληνίδες ηθοποιούς. Πληροφορίες για τη ζωή της και την καλλιτεχνική της παρουσία έχουν διακριβωθεί και δημοσιευτεί. Η συνέντευξη, η οποία εδώ παρουσιάζεται, δεν έχει ιδιαίτερα αξιοποιηθεί από τους μελετητές της ζωής και του έργου της Μαρίκας Κοτοπούλη και συμβάλλει στην ενδυνάμωση στοιχείων για την προσωπικότητά της. Ο Γρηγόρης Στακτόπουλος (1910-1998) ήταν δημοσιογράφος που εργάστηκε σε αρκετές εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Αριστερών πολιτικών πεποιθήσεων αλλά με χαμηλό προφίλ, υπήρξε στο τέλος της δεκαετίας του 1940 το εξιλαστήριο θύμα της διαβόητης «Υπόθεσης Πολκ». Η εξεύρεση και η αξιοποίηση δημοσιευμάτων του ημερήσιου Τύπου για την πνευματική ζωή και κίνηση (θεατρική, κινηματογραφική, λογοτεχνική, κ.λπ.) μπορεί να ενισχύσει ήδη διαμορφωμένα συμπεράσματα ή και να οδηγήσει σε αναθεώρηση ορισμένων άλλων που είναι επισφαλής. Η συνέντευξη, η οποία εδώ παρουσιάζεται, ενδεχομένως να προβάλλει πτυχές της προσωπικότητας της μεγάλης ηθοποιού, οι οποίες συνδέονται και με τον ιστορικό ορίζοντα περί τα τέλη της δεκαετίας του 1930.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ: Μαρίκα Κοτοπούλη, Γρηγόρης Στακτόπουλος, Συνέντευξη, Σύγχρονο Ελληνικό Θέατρο, Τέλος δεκαετίας του 1930.

ABSTRACT

Marika Kotopouli (1887-1954) was one of the greatest Greek actresses. Information about her life and her artistic presence have been sufficiently explored and publicized. The interview, which is presented here, has not been particularly exploited by the scholars of the life and work of Marika Kotopouli, and it helps to strengthen the elements of her personality. Gregory Staktopoulos (1910-1998) was a journalist who worked in several newspapers in Thessaloniki. Left-wing political opinion and low-longevity man, has been since the late 1940s the scapegoat of the "Polk affair". The calibration and utilization of daily press articles on intellectual life and movement (theatrical,

cinematographic, literary, etc.) may strengthen existing conclusions and lead to a review of some others that are precarious. The interview, which is being republished here, perhaps it also gives a small chunk of the profiling of the great actress, especially if it is included in the historical horizon of the late 1930s.

KEY WORDS: M. Kotopouli, G. Staktopoulos, Interview, Modern Greek Theater, Late 1930s.

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συνέντευξη εκτός από πηγή άντλησης ποικίλων πληροφοριών εκλαμβάνεται πλέον και ως γραμματειακό είδος, που απηχεί ιδεολογικές και βιοθεωρητικές ορίζουσες, οι οποίες ενσυνειδήτως ή και ενίοτε ασυνειδήτως συμμετέχουν στη συγκρότηση του κειμενικού σώματος (Lyon 1994, Masschelein & Meurée et al 2014, Martens & Watthee-Delmotte 2017 κ.ά.). Φωτογραφίες, σκίτσα, κεφαλαιογράμματα αποτύπωση ή και έντονο τύπωμα λέξεων και φράσεων καθιστούν συχνά τα κείμενα των συνεντεύξεων πολυτροπικά, ενώ κεφαλαιώδη σημασία έχουν η δόμηση και η σειρά των ερωτήσεων, καθώς και τα δημοσιογραφικά σχόλια, είτε αυτά τίθενται εμβόλιμα στις απαντήσεις της συνέντευξης είτε τοποθετούνται ως πρόλογος ή και επίλογός της. Όπως εύστοχα έχει σημειωθεί, «το παράδειγμα των συνεντεύξεων είναι πολύ χαρακτηριστικό για τον τρόπο με τον οποίον δεν προσέχουμε μόνον αυτά που λέγονται αλλά και τη μορφή που έχουν αυτά που λέγονται» (Χοντολίδου 1999). Πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και λόγω του πρωταγωνιστικού ρόλου, που επιτελούσαν οι εφημερίδες ως Μέσο Μαζικής Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, οι συνεντεύξεις δημοφιλών ηθοποιών στον ημερήσιο Τύπο εντοπίζονται συχνά, επειδή και οι τελευταίοι εύλογο ήταν να επιθυμούν να παραμένουν στην επικαιρότητα, αλλά και η κοινή γνώμη υψηλόβαθμα ενδιαφερόταν και για τη ζωή τους αλλά και για τα καλλιτεχνικά και επαγγελματικά τους σχέδια.

Η Μαρίκα Κοτοπούλη (1887-1954) υπήρξε από τις μεγαλύτερες Ελληνίδες ηθοποιούς. Τα σχετικά με τον βίο της και την καλλιτεχνική της πορεία και παρουσία έχουν αρκούντως διερευνηθεί και

δημοσιοποιηθεί (Δελβερούδη 1989, Ανεμογιάννης 1994, *Για τη Μαρίκα Κοτοπούλη...* 1996, Ηλιάδης 1996, Γεωργουσοπούλου 2001 κ.ά.). Η συνέντευξη, που εδώ παρουσιάζουμε,¹ δεν έχει αξιοποιηθεί ιδιαίτερα από τους μελετητές της ζωής και του έργου της Μαρίκας Κοτοπούλη, ενώ συμβάλλει στην ενίσχυση των ήδη γνωστών στοιχείων ως προς την προσωπικότητά της. Ο Γρηγόρης Στακτόπουλος (1910-1998) ήταν δημοσιογράφος, που εργάστηκε σε αρκετές εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Αριστερών πολιτικών φρονημάτων και άνθρωπος χαμηλών τόνων, υπήρξε από το τέλος της δεκαετίας του 1940 και εξής το εξιλαστήριο θέμα της περιβόητης «υπόθεσης Πολκ»: παρουσιάστηκε σαν άνθρωπος που συνήργησε στη δολοφονία του Αμερικανού δημοσιογράφου Τζορτζ Πολκ (1913-1948), φυλακίστηκε αδικώς, όντας θύμα του σκληρού μετεμφυλιακού ελληνικού κράτους (Στακτόπουλος 1984, Χαλκιάς 2016 κ.π.ά.) και αποκαταστάθηκε δικαστικά μετά τον θάνατό του (Iatrides & Keeley 2013 κ.π.ά.). Η συνέντευξη δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της Θεσσαλονίκης *Το Φως*, την Παρασκευή 13 Αυγούστου 1937 (Στακτόπουλος 1937: 3). *Το Φως* (Κανδυλάκης 2005) ανήκε στον ιδεολογικά συντηρητικό Τύπο της Θεσσαλονίκης, αλλά δεν ήταν ασυνήθιστο δημοσιογράφοι, τουλάχιστον της Θεσσαλονίκης, με αριστερή ιδεολογική ταυτότητα να εργάζονται στον συντηρητικό Τύπο (Μπακόλας 1997: 133-134), χωρίς προφανώς να υπογραμμίζουν τις πολιτικές τους θέσεις. Από την άλλη, εύλογα το θέμα ενδιέφερε την εφημερίδα (η συνέντευξη με την Μαρίκα Κοτοπούλη θα ήταν ευπρόσδεκτη από τους αναγνώστες) περισσότερο από τις πολιτικές πεποιθήσεις του Γρηγόρη Στακτόπουλου. Το *Φως* εκδιδόταν από το 1914 έως το 1941, το 1937 ιδιοκτήτης του ήταν ο Δημοσθένης Ρίζος (1872-1941) και διευθυντής του ο Θεόδωρος Ρηγινός.² Ήταν «μία από τις μακροβιότερες εφημερίδες της Θεσσαλονίκης και [...] μία από τις μεγαλύτερες του μεσοπολέμου» (Κανδυλάκης 2000: 125), ενώ περί τα

¹ Η εξειδικευμένη ματιά και οι καίριες παρατηρήσεις της Ελίζας-Άννας Δελβερούδη βοήθησαν σε μεγάλο βαθμό τον συγγραφέα του κειμένου. Ένα απλό «ευχαριστώ» είναι λίγο.

² Δεν στάθηκε δυνατό να εξακριβωθούν οι ημερομηνίες γέννησης και θανάτου του. Από το *Αρχείο Βασίλη Βασιλικού – Υποενότητα 501* (2018) προκύπτει πως ο Θεόδωρος Ρηγινός κατέθεσε ως μάρτυρας στη δίκη της «υπόθεσης Πολκ» την Τετάρτη 10.11.1948, προφανώς ως δημοσιογράφος και διευθυντής εφημερίδων, στις οποίες εργάστηκε ο κατηγορούμενος στη δίκη Γρηγόρης Στακτόπουλος.

μέσα της δεκαετίας του 1930, «σύμφωνα με εμπιστευτική Έκθεση του Προξενείου της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, είχε τιράζ 12.000 φύλλα και κατείχε τη δεύτερη θέση μετά τη *Μακεδονία*» (Κανδυλάκης 2005: 107).

B. Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Το περί ου ο λόγος κείμενο, που υπογράφεται από τον Γρηγόρη Στακτόπουλο και στο οποίο εγκιβωτίζεται η συνέντευξη της ηθοποιού, φέρει τον τίτλο «Η Μαρίκα Κοτοπούλη μας ομιλεί για το θέατρο, για την Θεσσαλονίκη, για τον εαυτόν της. Μία ώρα μαζί της». Το κείμενο συνοδεύεται από φωτογραφία-πορτρέτο της ηθοποιού, που βρίσκεται σε περίοπτη θέση του κειμενικού ιστού, και ως υπέρτιτλος τίθεται η φράση: «Με την μεγάλη Ελληνίδα καλλιτέχνίδα». Τίτλος και υπέρτιτλος έχουν τυπωθεί με κεφαλαία γράμματα. Εδώ, το κείμενο μεταφέρθηκε σε μονοτονικό, διατηρήθηκαν η στίξη και η ορθογραφική του μορφή, ενώ σιωπηρά διορθώθηκαν ορθογραφικά και τυπογραφικά λάθη:

Πάντοτε νέα για μεγάλες καλλιτεχνικές εξορμήσεις και ωραίους αγώνες, ζωνρή, ακούραστη και ενθουσιώδης, πρωτοπόρος, ακατάβλητη και σημαιοφόρος σ' όλες τις μάχες που δόθηκαν για την ανύψωση του ελληνικού θεάτρου, που το υπηρέτησε με πίστι και αφοσίωση, ήλθε στην πόλι μας επί κεφαλής του εκλεκτού της συγκροτήματος, η μεγίστη των συγχρόνων ελληνίδων ηθοποιών και συνεχίζει σε ατμόσφαιρα εξαιρετικά ενθουσιαστική τις παραστάσεις της στο θέατρο που φέρει το όνομά της.

Κάθε παράσταση και νέος θρίαμβος. Κάθε παράσταση και νέα αποθέωση. Το κοινό που κατακλύζει κάθε βράδυ το θέατρο Μαρίκας Κοτοπούλη, χειροκροτεί με ενθουσιασμό την ακατάβλητη καλλιτέχνίδα, και οι εκδηλώσεις του δεν αποτελούν παρά θαυμασμό και εκτίμησι για το έργο της και τις ζηλευτές επιτυχίες της. Η Θεσσαλονίκη με την αλάνθαστη διαίσθησί της γνωρίζει να ξεχωρίζει τους εκλεκτούς και να τιμά και να τους αποθεώνει με τον τρόπο της, όπως αυτή νομίζει καλύτερα. Και τούτο

έρχεται ακριβώς σε κτυπητή αντίθεση με τον ισχυρισμό των ολίγων εκείνων, των μεμψιμοίρων, που δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να παραπονούνται ότι η Θεσσαλονίκη, όσον και αν είναι συμπτωτεύουσα, όσο και θέλουμε να την παρουσιάσουμε ως τέτοια, υστερεί και μένει πίσω κατά παρασάγγας...

Εκεί στην μεγάλη αίθουσα του Μεντιπερρανέ, όπου έχει καταλύσει, συναντούμε την ώρα του γεύματος την μεγάλη ελληνίδα ηθοποιό. Είναι ίσως... η καταλληλότερη ώρα για μια συνέντευξη. Αι ασχολίες και αι υποθέσεις και τα ζητήματα που έχει να παρακολουθήσει είναι πολλά και ποικίλλα, σπανίως δε γνωρίζει την απόλαυσι της αναπαύσεως.

-Με ρωτάτε για την Θεσσαλονίκη και το κοινό της; Αλλά υπάρχει πόλις θαυμασιώτερη από την Θεσσαλονίκη και κοινό εκλεκτότερο από το κοινό της; Με την πόλι σας με συνδέουν δεσμοί, απόδειξις δε των αισθημάτων μου είναι ότι δεν παραλείπω ευκαιρία να έρχωμαι εδώ όσο μπορώ τακτικώτερα. Η Θεσσαλονίκη ποτέ δεν μ' άφησε παραπονεμένη, πάντοτε δε με περιέβαλε με εξαιρετική στοργή και συμπάθεια.

Η Μαρίκα ομιλεί με θαυμασμό για την ωραία μας πόλι και το θεατρόφιλο κοινό της. Δεν κολακεύει, οι λόγοι της δε είναι ειλικρινείς. Πιστεύει σ' εκείνα που λέγει. Λέγει αλήθειες προς όλες τες κατευθύνσεις, ακόμη και όταν ξέρει ότι η εντύπωσις που θα προκληθή θα είναι οδυνηρά. Έτσι τίμια επολέμησε καθ' όλη την μακρά της σταδιοδρομία στο θέατρο, και έτσι ενίκησε.

-Αφού αυτή είναι η γνώμη σας για το κοινό μας, της λέμε, που είναι κοινό ανώτερο, όπως είπατε, γιατί τότε δεν κάνετε εκείνο που γίνεται στην Ιταλία και στην Αμερική, π.χ. όπου οι μεγάλες πρεμιέρες δίδονται στα μεγάλα επαρχιακά κέντρα;

Γελά η κ. Κοτοπούλη και απαντά:

-Μην βλέπετε... Άλλες συνθήκες επικρατούν εκεί... Στην Ιταλία, αίφνης, τα μεγάλα επαρχιακά κέντρα έχουν ιστορία και παράδοσι θεατρική. Η Ρώμη δεν είναι η μόνη πνευματική πρωτεύουσα της Ιταλίας. Στην Αμερική εξ άλλου όπου ο αγών της επικρατήσεως είναι αφαντάστως σκληρός, οι πρεμιέρες δίδονται στις μεγάλες επαρχιακές πόλεις για να φορμαρισθή το έργο όταν μετ' ολίγου θα παιχθή στα θέατρα της Νέας

Υόρκης, και να μην υπάρχουν χάσματα. Ειδικά όμως για την Ελλάδα η Αθήνα εξακολουθεί να είναι ακόμη η πνευματική πρωτεύουσα της Ελλάδος. Αυτό όμως δεν μας ημπόδισε να δώσωμε προεμίρες στην Θεο/νίκη, στην Πάτρα και αλλαχού. Και επί τη ευκαιρία σάς πληροφορώ ότι η προεμέρα του καινούργιου έργου του κ. Συναδινού «Ευτυχώς Επτωχεύσαμε» θα δοθή στην Θ/νίκη από τον θίασό μου. Πότε ακριβώς; Ολίγες ημέρες, φαντάζομαι, πριν φύγωμε. Θα έλθη ο κ. Συναδινός και θα ομιλήση προηγουμένως, ούτως ώστε να δημιουργηθή ατμόσφαιρα...

-Και για το αυριανό θέατρο ποια γνώμη έχετε κ. Κοτοπούλη; Πρόκειται δηλαδή περί του εξής, για να είμαι σαφέστερος. Δυο λαμπρά άστρα του νεοελληνικού θεάτρου, σεις και η κ. Κυβέλη, δώσατε το είναι σας στο θέατρο. Το ανυψώσατε και ανυψωθήκατε. Το δοξάσατε και δοξασθήκατε. Το τιμήσατε και τιμηθήκατε. Μοιραίως λοιπόν μια ημέρα θα αποσυρθήτε από την σκηνή για να παραχωρήσετε την θέσι σας σε άλλες...

-Η κ. Κυβέλη έχει ήδη αποσυρθή...

-Τόσο το χειρότερο... Γεννάται λοιπόν το ερώτημα. Ποιος μπορεί να 'ναι αυτές οι αυριανές Μαρίκες και ακόμη αν την έλλειψι μιας ισχυράς προσωπικότητας, μιας φυσιογνωμίας, μπορεί να την αναπληρώση ένα άρτιο σύνολο...

-Σαν δύσκολο μου φαίνεται... Η τέχνη, η μουσική, το θέατρο, η ζωγραφική, η καλλιτεχνία γενικά δεν εξυπηρετούνται με ομαδικές προσπάθειες. Η τέχνη είναι αχάριστη και ιδιότροπη. Πολύ περισσότερο το θέατρο. Του δίνεις το είναι σου, την ζωή σου, το δουλεύεις σκληρά και επίμονα, νομίζεις πως το υπηρέτησες τίμια και ευσυνείδητα, ποτέ όμως δεν μένει ικανοποιημένο. Η τέχνη ομοιάζει με γυναίκα φιλάρεσκη, που για να την κατακτήση κανείς πρέπει να ευρίσκεται διαρκώς εν εγρηγόρσει και επιφυλακή.

Έχω την γνώμη, λοιπόν, συνεχίζει η κ. Κοτοπούλη, ότι η τέχνη δεν εξυπηρετείται με ομαδικές προσπάθειες. Το κοινό θέλει ένα κεντρικό πρόσωπο για να στρέψη την προσοχή του επάνω του, θέλει όνομα. Και στην Ρωσσία ακόμη, όπου εφαρμόζεται η

ισοπέδωσις, στο θέατρο της Μόσχας κυριαρχεί ένα όνομα. Το όνομα, του ηθοποιού και σκηνοθέτου.

Αυτό συνέβη σε όλες τις μοντέρνες σχολές που ηθέλησαν να καταπνίξουν το άτομον, και [να] το εκμηδενίσουν, και να αναδείξουν το σύνολο, και μ' αυτό να επιβληθούν. Δεν το κατώρθωσαν όμως. Με τον καιρό, σιγά-σιγά, από το σύνολο ξεχώρισαν ωρισμένοι, που διεκρίθησαν και συνεκέντρωσαν την προσοχή και το ενδιαφέρον του κοινού, είτε ως ηθοποιοί, είτε ως σκηνοθέται. Έτσι στην Γαλλία βγήκε μέσα από το πλήθος και διεκρίθη ο Κουπώ [sic], στην Γερμανία ο Ράϊχχαρτ και στην Ρωσία, όπου η ισοπέδωσις του ατόμου ευρίσκεται στην πολύ στυγνή εφαρμογή της, δεν ακούεται παρά το όνομα του Στανισλάβσκυ. Αυτός θριαμβεύει στο θέατρο της Μόσχας και αυτόν χειροκροτεί ο λαός.

Οι προσπάθειες και η επίμονος εργασία θα συνεχισθή και από τους πολλούς θα ξεπηδήση τότε ένας ή μια ηθοποιός και θα αφήση όνομα και θα θέση την σφραγίδα του στο έργο του, και θα ασκήση επιρροή και θα δίδη τες κατευθύνσεις... Ο Μαρκόνι απέθανε. Το έργο του συνεχίζεται ως τόσο. Μέχρις ότου δε αναδειχθή ένας νέος Μαρκόνι θα χρειασθή αναμφιβόλως να περάση πολύς καιρός...

Ωμίλησε κατόπιν η κ. Κοτοπούλη για τον συναγωνισμό θεάτρου και κινηματογράφου και έδωσε τον λόγο στην δίδα Χαλκούση, ως περισσότερο ειδική σ' αυτού του είδους τα ζητήματα. Κατά την δίδα Χαλκούση ζήτημα θεάτρου και κινηματογράφου δεν υφίσταται. Υφίσταται μόνον ζήτημα έργων, δεδομένου ότι υπάρχει πάντοτε ένα κοινό που «θεατρίζεται». Ένα καλό θεατρικό έργο θα αρέση περισσότερο από ένα μέτριο κινηματογραφικό, και θα συγκεντρώση αναμφιβόλως περισσότερο κόσμο. Και αντιστρόφως. Το ζήτημα είναι ποίος παρουσιάζει εκλεκτότερα έργα, με τα μέσα που διαθέτει. Πολλοί υποστηρίζουν πως είναι ο κινηματογράφος... Είναι ελεύθεροι να έχουν την γνώμην των...

Ύστερα από την μικρή αυτή ανάπαυλα ωμίλησε πάλιν η κ. Κοτοπούλη και έθιξε το σπουδαιότερο ζήτημα : Το ζήτημα του Δημοτικού Θεάτρου.

-Δεν ξέρω, λέγει, τι έχει γίνει στο παρελθόν και τι πρόκειται να γίνη στο μέλλον. Ξεύρω μόνον ότι η

*έλλειψις Δημοτικού θεάτρου, ενός καλού θεάτρου,
ζημιώνει την Θεσσαλονίκη, και η στέρησης της στοιχίζει
πολλά. Πώς στερούν τον κόσμο που λαιρεύει το
θέατρο, που το αγαπά και το περιβάλλει με θερμή
στοργή, της μόνης απολαύσεως, που θα μπορούσε να
τον ξεκουράσει;*

*Η Θεσσαλονίκη πρέπει να αποκτήσει το θέατρό
της που θα δημιουργήσει κίνησι πνευματική, θα
ελκύση εκλεκτούς θιάσους, θα της δώσει ζωή και
κίνησι.*

*Η κ. Μαρίκα ωμιλούσε με πικρία. Η έλλειψις
ενός Δημοτικού θεάτρου της προκοπής και της
ανθρωπιάς, όπως είπε υπεβίβαζε την Θεσσαλονίκη.
Και το πρόσωπο της μεγάλης μας ηθοποιού
φωτίσθηκεν από χαρά μόνον όταν της είπαμε πως η
υπόθεσις του Δημοτικού μας θεάτρου ευρίσκεται ήδη
σε καλόν δρόμο...*

ΓΡΗΓ. ΣΤΑΚΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αρκετές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες εκπηγάζουν από το κείμενο. Αναφέρουμε εν συμπεκνώσει ορισμένες:

1. Η Μαρίκα Κοτοπούλη γνωρίζει καλά τους επικοινωνιακούς κώδικες προβολής της δουλειάς της και συντηρεί τον μύθο της: διαμένει στο Μεντιτερανέ, το ακριβότερο και ομορφότερο ξενοδοχείο της Θεσσαλονίκης (Κολώνας 2015: 122), μιλά με ευγένεια αλλά και με το ύφος της θεατρικής αυθεντίας, «θωπεύει» το κοινό της Θεσσαλονίκης για προφανείς εμπορικούς λόγους, στηρίζει με το κύρος της το τοπικό αίτημα για ίδρυση Δημοτικού Θεάτρου στη Θεσσαλονίκη, παραχωρεί μεγαλόψυχα τον λόγο στην νεότερή της, μα ήδη τότε καταξιωμένη ηθοποιό (Χαλκούση 1981), Ελένη Χαλκούση (1901-1993), μια και διαφαίνεται πως η Κοτοπούλη δεν θεωρεί τον εαυτό της ειδικό στα του κινηματογράφου. Πάντως, εμμέσως υποστηρίζεται από την Ελένη Χαλκούση η υπεροχή του θεάτρου έναντι του κινηματογράφου και

βάσιμα μπορούμε να υποθέσουμε πως αυτή η θέση εκφράζει και την άποψη της Μαρίκας Κοτοπούλη.

2. Δείχνει για μία ακόμη φορά ότι αξιοποιούσε, εκτός από έργα της σύγχρονης ξένης θεατρικής παραγωγής, και έργα της ελληνικής δραματουργίας, μια και «πολλοί Έλληνες συγγραφείς βρήκαν στέγη, παρουσίασαν τα έργα τους» (Δελβερούδη 1999) στον θίασο Μαρίκας Κοτοπούλη, όπως, δείγματος χάριν και μεταξύ πολλών άλλων, και ο Θεόδωρος Συναδινός (1880-1958), στου οποίου το «Ευτυχώς επτωχεύσαμεν» η πρωταγωνίστρια αναφέρεται. Είναι διακριβωμένο (Τομανάς 1994: 167) ότι το έργο ανέβηκε στη Θεσσαλονίκη το καλοκαίρι του 1937 από τον θίασο της Μαρίκας Κοτοπούλη και παίχτηκε στο θέατρο «Θερινά Ηλύσια». Προφανώς, το θέατρο είχε ευκαιριακά μετονομαστεί με το ονοματεπώνυμο της πρωταγωνίστριας, μια και εκεί ανέβαιναν έργα από τον θίασό της κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. «Το 1936 εγκαινιάστηκε στην πλατεία Αριστοτέλους το θέατρο “Θερινά Ηλύσια” του Χατζηνάκου.³ Σοβαρό του μειονέκτημα ήταν ότι δεν είχε καμαρίνια και οι ηθοποιοί, που άλλαζαν ρούχα στο πίσω δρομάκι, ήταν εκτεθειμένοι στα λαίμαργα και αδιάκριτα βλέμματα» (Τομανάς 1994: 16). Το έργο έκανε πρεμιέρα στη Θεσσαλονίκη την Δευτέρα 23.08.1937.⁴ Στη ρουμπρίκα «Θεατρικά» της εφημερίδας *Το Φως* (Δευτέρα 23.08.1937: 2) διαβάζουμε: «ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ (Θίασος Μαρίκας Κοτοπούλη). “Ευτυχώς επτωχεύσαμεν” Θ. Συναδινού». Στο αμέσως προηγούμενο φύλλο της εφημερίδας και στη ρουμπρίκα «Εικοσιτετράωρον» (*Το Φως*, Κυριακή 22.08.1937: 2) αναφέρεται: «ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ. (Θίασος Κοτοπούλη): Δύο παραστάσεις σήμερον. Απόγευμα, κωμωδία του Λουί Βερνέιγ “ΕΤΕΡΟΦΩΤΕΣ”. Βράδυ η παριζιάνικη κωμωδία του Μισέλ Ντυράν “3...6...9...”». Στην ίδια ρουμπρίκα και στην ίδια εφημερίδα (*Το Φως*, Σάββατο 21.08.1937: 2), δύο ημέρες πριν από την πρεμιέρα του «Ευτυχώς επτωχεύσαμεν»

³ Δεν στάθηκε δυνατό να εξακριβωθούν οι ημερομηνίες γέννησης και θανάτου του. Σε πολλές πηγές αναφέρεται ως ιδιοκτήτης του κινηματογράφου «Ηλύσια» και του θεάτρου «Θερινά Ηλύσια» ο Θεόδωρος Χατζηνάκος. Ωστόσο, σε αξιόπιστο σχόλιο του Λάζαρου Χατζηνάκου σε διαδικτυακό δημοσίευμα του Νίκου Θεοδοσίου (2012), ως ιδρυτής και ιδιοκτήτης, τουλάχιστον του κινηματογράφου «Ηλύσια», αναφέρεται ο Ιωάννης Χατζηνάκος.

⁴ Ευχαριστώ την Ντίνα Σταματογιαννάκη (ΕΛΙΑ) για τη διακρίβωση της πληροφορίας.

αναγγέλλεται το εξής: «Αύριον την πρωίαν φθάνει εξ Αθηνών ο εκλεκτός συγγραφεύς και πρόεδρος της Εταιρείας Θεατρικών Συγγραφέων κ. Θ. Συναδινός. Ο κ. Συναδινός πρόκειται να παρακολουθήση την αναβίβασιν εν Θεσσαλονίκη υπό του θιάσου Κοτοπούλη της νέας κωμωδίας “Ευτυχώς επιτωχεύσαμεν” η οποία θα παιχθή πρώτον εις Θεσσαλονίκην και κατόπιν εις Αθήνας. Προ της παραστάσεως ο κ. Συναδινός θα ομιλήση δι’ ολίγων περί του έργου του». Η αθηναϊκή πρεμιέρα του έργου δόθηκε την Πέμπτη 2 Σεπτεμβρίου 1937 (Ανεμογιάννης 1994: 290).

3.Οι ακριβείς παρατηρήσεις της Κοτοπούλη για την αποκεντρωμένη πνευματική ζωή της Ιταλίας και των ΗΠΑ, σε αντιδιαστολή με τον πνευματικό υδροκεφαλισμό της ελληνικής πρωτεύουσας, καθώς και οι αναφορές της σε σημαίνουσες προσωπικότητες της διεθνούς θεατρικής ζωής φανερώνουν την ενημέρωσή της και το ενδιαφέρον της ως προς την εξέλιξη της πνευματικής ζωής, γενικά, και της θεατρικής τέχνης, ειδικότερα. Η συνεισφορά των Κονσταντίν Στανισλάφσκι (1863-1938), Μαξ Ράινχαρντ (1873-1943) και Ζακ Κοπώ (1879-1949) συνέβαλλε στη διαμόρφωση του τότε θεατρικού παρόντος, αλλά θα επηρέαζε δραστικά και τη μετά τη δεκαετία του 1930 θεατρική εξέλιξη.

4.Παρόλο που η Κοτοπούλη με την Κυβέλη Ανδριανού (1887-1978) στις αρχές της δεκαετίας του 1930 είχαν δύο φορές (το 1932 και το 1934) σχηματίσει από κοινού θίασο, η αντιπαλότητά τους, έστω και υποδόρια, δείχνει να παραμένει. Ο Στακτόπουλος ρωτά την Κοτοπούλη για την Κυβέλη, αλλά από την απάντηση της Κοτοπούλη υπονοείται πως η ίδια θεωρεί ότι αντέχει ακόμα, ενώ η Κυβέλη παντρεύτηκε τον Γεώργιο Παπανδρέου (1888-1968) και αποχώρησε από τα θεατρικά δρώμενα.

5.Η άποψη της Κοτοπούλη ότι οι τέχνες «δεν εξυπηρετούνται με ομαδικές προσπάθειες» έχει ενδεχομένως βιωματικό υπόστρωμα και μάλλον υπονοεί τη συνεργασία της με την Κυβέλη και τον Σπύρο Μελά (1882-1966) στην «Ελευθέρα Σκηνή», όπου έγινε προσπάθεια συνόλου (Γλυτζουρή 1996).

6.Οι αναφορές της πρωταγωνίστριας στο κοινό της Θεσσαλονίκης και σε ειδικότερα ζητήματα της θεατρικής ζωής της πόλης σχετίζονται, βέβαια, με την επικαιρική διάσταση του επικείμενου ανεβάσματος παραστάσεων,

όμως δεν χάνει την ευκαιρία να αναφερθεί σε γεγονότα της επικαιρότητας με υπόρρητο το πολιτικό μήνυμα: ο θάνατος του παγκόσμιου γνωστού εφευρέτη της ασύρματης τηλεγραφίας Γκουλιέλμο Μαρκόνι (1874-1937) ήταν πολύ πρόσφατος (20.07.1937), ενώ δεν πρέπει να διαλάβει της προσοχής μας πως όταν δόθηκε η συνέντευξη, πρέπει να ήταν πρόσφατοι και οι εορτασμοί της πρώτης επετείου της μεταξικής δικτατορίας, καθεστώτος τότε φίλα προσκείμενου προς τη φασιστική Ιταλία. Ο Μαρκόνι ήταν εξέχον μέλος του Ιταλικού Φασιστικού Κόμματος και ο Μπενίτο Μουσολίνι (1883-1945) ήταν παράνυμφος στον γάμο του Μαρκόνι με τη δεύτερη σύζυγό του, τον Ιούνιο του 1927 (Marconi-Paresce 2008). Η Κοτοπούλη στο πρόσωπο του Μαρκόνι εξαίρει ταυτόχρονα έναν επιφανή φασίστα και έναν ταλαντούχο άνθρωπο, δίνοντας ένα παράδειγμα της άποψής της για την ατομική προσπάθεια, διάκριση και επιτυχία, δείγμα της οποίας είναι και η ίδια. Ας ληφθεί, βέβαια, υπόψη και η φυσιολογική επιρροή που είχε ασκηθεί στη σκέψη και στη βιοθεωρία της Μαρίκας Κοτοπούλη από ορισμένες απόψεις του Ίωνος Δραγούμη (Δελβερούδη 1989: 44-46, 55-59, 61-63) ή και ειδικότερα από «εκείνο το πολιτικό-φιλοσοφικό κίνημα του τέλους του 19ου-αρχές του 20ου αιώνα που χαρακτηρίζεται ως “πρωτο-φασιστικό”, μια ιδεολογία παρόμοια με τον φασισμό η οποία προϋπήρξε της ίδρυσης του Ιταλικού Φασιστικού Κόμματος το 1919» (Μάζης 2016).

7. Η υπερύψωση του χαρισματικού ατόμου ως αξίας σε σύγκριση με την ομάδα και οι ευθείες βολές έναντι της Ρωσίας αφενός μπορεί να απηχούν ιδεολογικές θέσεις της Μαρίκας Κοτοπούλη, αλλά αφετέρου εναρμονίζονται και με το ιδεολογικό πλαίσιο της μεταξικής δικτατορίας, γεγονός αναμενόμενο για μία πασίγνωστη πρωταγωνίστρια που επιζητούσε καλλιτεχνική και εμπορική απήχηση. Ειρήσθω εν παρόδω: η ιδεολογική σύμπλευση με τη δικτατορία ανιχνεύεται και στον λογοτεχνικό χώρο και μάλιστα και σε περιοχές που συνδέθηκαν με τη λογοτεχνική νεωτερικότητα. Αντλώντας από το πνευματικό πεδίο της Θεσσαλονίκης, σημειώνουμε πως σε τεύχος των *Μακεδονικών Ημερών*, με αφορμή τα πρώτα γενέθλια της 4^{ης} Αυγούστου και περίπου την

ημερομηνία που φιλοξενήθηκε η συνέντευξη της Κοτοπούλη στο *Φως*, δημοσιεύτηκε ανυπόγραφο θετικό σημείωμα για το καθεστώς («Η 4^η Αυγούστου» 1937: 201), γεγονός που σημαίνει ότι αυτό εξέφραζε όλη τη Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού, το οποίο προώθησε, αναντίρρηση, τον αφηγηματικό μοντερνισμό αλλά όχι και τόσο τους δημοκρατικούς και κοινωνικούς αγώνες. Έχει υποστηρικθεί ότι τα εκθειαςτικά για τη μεταξική δικτατορία σημειώματα «ίσως [...] επιβλήθηκαν στο περιοδικό από εξωτερικούς παράγοντες, όπως έγινε και σε άλλα περιοδικά» (Κεχαγιά-Λυπουρλή 2006: 60), αλλά κάτι τέτοιο αφ' ενός δεν συνέβη σε όλα τα περιοδικά και αφ' ετέρου τα λογοτεχνικά περιοδικά, και μάλιστα τα τεχνοτροπικώς προωθημένα, δεν ανήκουν στους παράγοντες δυναμικού επηρεασμού της κοινής γνώμης, ώστε να πειθαναγκάζονται από την εξουσία να δημοσιεύουν κείμενα που δεν τα εκφράζουν. Επομένως, σε έναν χώρο, ο οποίος λειτουργεί με όρους πολύ πιο υψηλόβαθμης μαζικής πρόσληψης σε σχέση με τη λογοτεχνία και δεδομένου του ότι «το δίλημμα ανάμεσα στην ταμειακή επιτυχία και την αφοσίωση στην Τέχνη ήταν παρόν σε όλη τη ζωή της Κοτοπούλη» (Δελβερούδη 1999), η ιδεολογική σύμπλευσή της με το μεταξικό καθεστώς καθίσταται εξηγήσιμη για λόγους επαγγελματικών και εμπορικών. Ενδεικτικό και το ότι τον Ιανουάριο του 1939 υπήρξε νόμος «περί επιχορηγήσεως υπό του Κράτους του Θιάσου Μαρίκας Κοτοπούλη» (Καγγελάρη 2003: 102-103). Η άποψη, την οποία εκφράζει η Κοτοπούλη στη συνέντευξη χρησιμοποιώντας τον χαρακτηριστικό όρο «ισοπέδωσις», είναι ταυτόχρονα καλλιτεχνική και πολιτική. Συνδυάζει το θέατρο συνόλου με τη σοβιετική τέχνη και τα καταδικάζει αμφότερα, αλλά ενδεχομένως αμφισβητεί και την προσπάθεια των σκηνοθετών που υπηρέτησαν την ιδέα του θεάτρου συνόλου, όσο και αν αναφέρεται στη Μόσχα και τον Στανισλάβσκι. Δείχνει να πιστεύει ότι το θέατρο συνόλου ισοδυναμεί με τον κομμουνισμό, γι' αυτό εξαίρει το άτομο, την ατομική προσπάθεια και, επί της ουσίας, τον δυτικό νεοφιλελευθερισμό.

Δ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, θα σημειώναμε πως η διακρίβωση και η αξιοποίηση δημοσιευμάτων του ημερήσιου Τύπου, που αφορούν την πνευματική κίνηση και ζωή (θεατρική, κινηματογραφική, λογοτεχνική κ.λπ.), ενδέχεται να ενδυναμώσουν συμπεράσματα που έχουν ήδη σχηματισθεί, αλλά και να οδηγήσουν σε αναθεώρηση ορισμένων άλλων που είναι επισφαλής. Στη συνέντευξη, που εδώ αναδημοσιεύεται, δεν έχει εστιαστεί το βλέμμα των ερευνητών, όμως ενδεχομένως και αυτή εισφέρει μία μικρή ψηφίδα στη σκιαγράφιση του προφίλ της μεγάλης ηθοποιού, ιδίως εάν το εντάξουμε στην ιστορική ορίζουσα του τέλους της δεκαετίας του 1930.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανεμογιάννης, Γιώργος (1994). *Μαρίκα Κοτοπούλη: η φλόγα*. Αθήνα: Έκδοση Μουσείου και Κέντρου Μελέτης του Νεοελληνικού Θεάτρου.
- Βασιλικός, Βασίλης (2018). *Αρχείο Βασίλη Βασιλικού – Υποενότητα 501*. <http://www.ascsa.edu.gr/index.php/archives/vassilis-vassilikos-subseries-501>.
- Γεωργουσοπούλου, Εύα (επιμ., 2001). *Μαρίκα Κοτοπούλη. Έκφρασις*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Για τη Μαρίκα Κοτοπούλη και το Θέατρο στην Ερμούπολη* (1996) [= Πρακτικά συμποσίου – Συλλογικό έργο]. Αθήνα: Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.
- Γλυτζουρή, Αντώνης (1996). «Η Μαρίκα Κοτοπούλη και η “Έλευθερα Σκηνή”» (σ. 89-124). Στο *Για τη Μαρίκα Κοτοπούλη και το Θέατρο στην Ερμούπολη*. Αθήνα: Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.
- Δελβερούδη, Ελίζα-Αννα (1989). «Μαρίκα Κοτοπούλη: είκοσι πέντε χρόνια από τη ζωή της, 1887-1912. Σχέδιο βιογραφίας». *Μνήμων* 12: 44-66.

- Δελβερούδη, Ελίζα-Άννα (1999). «Δικός της ο πρώτος ρόλος και στη ζωή». *Τα Νέα* : Τρίτη 12.10.1999.
- «Εικοσιτετράωρον» (1937). *Το Φως* : Σάββατο 21.08.1937.
- «Εικοσιτετράωρον» (1937). *Το Φως* : Κυριακή 22.08.1937.
- Ηλιάδης, Φ[ρίξος] (1996). *Μαρίκα Κοτοπούλη*. Αθήνα: Δωρικός.
- «Η 4^η Αυγούστου» (1937). *Μακεδονικές Ημέρες* 7-8: 201.
- «Θεατρικά» (1937). *Το Φως* : Δευτέρα 23.08.1937.
- Θεοδοσίου, Νίκος (2012). «Οι κινηματογράφοι στη Θεσσαλονίκη». https://theodosiou.wordpress.com/%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%AC-%CF%83%CE%B9%CE%BD%CE%B5%CE%BC%CE%AC/cinema_thessaloniki/.
- Iatrides, John & Edmund Keeley (2013). «Η υπόθεση Πολκ ξανά στο προσκήνιο», *Η Καθημερινή* : Κυριακή 14.07.2013.
- Καγγελάρη, Δήμητρα (2003). *Ελληνική Σκηνή και Θέατρο της Ιστορίας 1936-1944. Οι θεσμοί και οι μορφές* [= διδακτορική διατριβή]. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Φιλολογίας ΑΠΘ.
- Κανδυλάκης, Μανώλης (2000). «Το Φως» (σ. 125-163). Στο *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης. Τόμος Β': 1912-1923*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press / Έκφραση.
- Κανδυλάκης, Μανώλης (2005). «Το Φως» (σ. 94-122). Στο *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης. Τόμος Γ': 1923-1941*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press / Έκφραση.
- Κεχαγιά – Λυπουρλή, Αγλαΐα (2006). «Το πρωτοποριακό λογοτεχνικό περιοδικό της Θεσσαλονίκης *Μακεδονικές Ημέρες* (1932-1939)» (σ. 35-64). Στο *Φυτώρια Λογοτεχνίας στη Θεσσαλονίκη. Τα λογοτεχνικά περιοδικά της πόλης στον 20^ο αιώνα* [=Πρακτικά συνεδρίου], επιμ. Περικλής Σφυρίδης, Θεσσαλονίκη: Δήμος Θεσσαλονίκης.
- Κολώνας, Βασίλης (2015). *Εκατό χρόνια φιλοξενίας. Τα ξενοδοχεία της Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

-Lyon, Ted (1994). "Jorge Luis Borges and the Interview as Literary Genre". *Latin American Literary Review* 44 (vol. 22): 74-89.

-Μάζης, Γιάννης (2016). «Γιατί ο Ίων Δραγούμης έγινε το "ίνδαλμα" της Ελληνικής ακροδεξιάς;». [Υπότιτλος: Μια συζήτηση του Θοδωρή Αντωνόπουλου με τον Γιάννη Α. Μάζη, διδάκτορα Ρωσικής και Ευρωπαϊκής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Μινεσότα και συγγραφέα του πονήματος «Ίων Δραγούμης, ο Ασυμβίβαστος».] http://www.lifo.gr/articles/archaeology_articles/126290.

-Marconi Paresce, Degna (2008). *Marconi, mio padre*. Roma: Di Renzo Editore .

-Martens, D. & M. Watthee - Delmotte (2017). "The Literary Interview: a Study of the Genre and its Mediological Mutations". *Literature and Media Innovation*.<http://lmi.arts.kuleuven.be/project-1-literary-interview-study-genre-and-its-mediological-mutations>.

-Masschelein , Anneleen, Christophe – Martens Meurée & Stéphanie David – Vanasten (2014), "The Literary Interview: Toward a Poetics of a Hybrid Genre". *Poetics Today* 1-2 (vol. 35): 1-49.

-Μπακόλας, Νίκος (1997). *Ατέλειωτη ιστορία*. Θεσσαλονίκη: Ιανός.

-Στακτόπουλος, Γρηγ[όρης] (1937). «Η Μαρίκα Κοτοπούλη μας ομιλεί για το θέατρο, για την Θεσσαλονίκη, για τον εαυτόν της. Μία ώρα μαζί της». *Το Φως* : Παρασκευή 13.08.1937.

-Στακτόπουλος, Γρηγόρης (1984). *Υπόθεση Πολκ: Η προσωπική μου μαρτυρία*, Αθήνα: Γνώση.

-Τομανάς, Κώστας (1994), *Το θέατρο στην παλιά Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη-Σκόπελος: Νησίδες.

-Χαλκιάς, Γεώργιος (2016). *Γρηγόρης Στακτόπουλος. Ένοχος κατά παραγγελία*, Αθήνα: [ιδιωτική έκδοση].

-Χαλκούση, Ελένη (1981). *Το θεατρικό ημερολόγιο της Ελένης Χαλκούση*, Αθήνα: Κάκτος.

-Χοντολίδου, Ελένη (1999). «Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας». *Γλωσσικός Υπολογιστής* 1: 115-117.
<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/thematikes/print/3/index.htm> .